

Sevinç Altınçekiç (1964 -)

Çocukluğu Almanya'da geçti. 1980'de Türkiye'ye döndü, İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu.

Çeviriye Margaret Atwood'un *Damızlık Kızın Öyküsü* adlı kitabıyla başladı. Aralarında Juli Zeh'ten *Serbest Düşüş*, Anna Seghers'ten *Ölümler Genç Kalır*, Michael Brenner'den *Kısa Yahudi Tarihi* ve Gabriele von Arnim'den *Yemek* adlı eserlerin de bulunduğu çok sayıda yapıtı Türkçeye kazandırmıştır.

Eserin orijinal adı:

Die Toten Bleiben Jung

(1974, Aufbau Verlag, Berlin ve Weimar)

ANNA SEGHERS

ÖLÜLER GENÇ KALIR

ROMAN

TÜRKÇESİ
SEVİNÇ ALTINÇEKİÇ

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 27 • **Ölüler Genç Kalır** • Anna Seghers

ISBN 978-605-5541-65-1 • *Türkçesi:* Sevinç Altınçekiç

Düzeltilme: Ali Gündoğan - Didem Gerçek

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner

Birinci Basım: Eylül 2012 • *İkinci Basım:* Ekim 2017

© Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 1949 (Aufbau Media GmbH, Berlin)

© Yordam Kitap 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Çağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)

İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44

Başakşehir - İstanbul

Tel: 0212 5650122

ÖLÜLER GENÇ KALIR

ROMAN

ANNA SEGHERS VE YAZARIN SORUMLULUĞU

Anna Seghers hakkında söylenmiş en doğru sözlerden biri, onun Almanya için duyduğu acıyla dolu olarak, Almanya'nın sorumluluğunu yüklenmiş bir yazar olduğudur.* Çalkantılı 20. yüzyılın tahripkâr savaşlarını, faşizmin vahşetini anlattığı roman ve öykülerinde dahi insandan ümidi kesmeyen sorumlu bir yüreğin varlığı daima hissedilir.

Anna Seghers 11 Kasım 1900'de, Almanya'nın Mainz kentinde, Netty Reiling adıyla dünyaya gelmiştir. Heidelberg üniversitesindeki sanat tarihi eğitimini, Hollandalı ressam “Rembrandt'ın eserlerinde Yahudi ve Yahudilik” konulu doktora teziyle tamamlar. Yazılarında kullandığı Seghers adını, yine bir Hollandalı ressam ve gravür sanatçısı Hercules Seghers'in eserlerine duyduğu hayranlıktan ötürü aldığı biliniyor.

Heidelberg yıllarında tanıştığı Doğu Avrupalı aydınların etkisiyle Marksizme ilgi duyan Anna Seghers, 1928 yılında Almanya Komünist Partisi'ne (KPD) üye olur ve Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği'nin kurucuları arasına katılır. Aynı yıl çıkan kısa romanı *Santa Barbaralı Balıkçıların İsyanı* ile Kleist ödülünü kazanır. Tarihe Büyük Bunalım adıyla geçecek olan 1929 ekonomik krizi Almanya'da, Seghers'in sonradan sürekli değineceği sarsıcı bir olgu olarak yaşanır. Kriz Hitler'in oksijeni olur ve Nazi oyları tırmanışa geçer. *Yol Arkadaşları* (1932) romanı yasaklanan Seghers,

* Wolf, Christa. “Anna Seghers'in Yaşamı ve Yaratışı Üstüne”. İlk Adımlar. Çev. Yılmaz Onay. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, Şubat 1998. 9-24.

1933'te kısa bir süreliğine göz altına alınır, sorgulanır ve serbest bırakılınca da ailesiyle birlikte İsviçre üzerinden Paris'e geçer.

1939 yılında 2. Dünya Savaşı başlar ve bir yıl sonra, Seghers'in Macar asıllı eşi sosyolog Laszlo Radvanyi Güney Fransa'da tutuklanır. Seghers iki çocuğu ile birlikte Paris'ten kaçarak Alman işgali dışında kalan Marsilya'ya yerleşir ve burada eşinin serbest bırakılması için uğraşır. Sonunda bir yol bulup hep birlikte Güney Fransa'dan Martinik adasına gitmeyi; oradan da epeyce dolaşarak Meksika'nın başkentine ulaşmayı başarırlar. Bu süreçte yaşadıkları, Seghers'in 1944 yılında yayınlanan romanı *Transit*'in alt yapısını oluşturacaktır.

Anna Seghers, Paris'te olduğu gibi Latin Amerika sürgününde de geniş bir antifaşist topluluk içinde hareket etmiştir. Heinrich-Heine-Kulübü'nün başkanlığını üstlenir; yazar Ludwig Renn ile birlikte Özgür Almanya Hareketi kampanyasını başlatarak aynı isimde bir gazete çıkartırlar. Seghers'e göre, "En korkunç olan susma, yazarların susmasıdır. Çünkü hem işin doğası; hem de toplumun istemi, yazarlığın susmamak demek olduğunu açık açık belirlemiştir."

Seghers gittiği her yerde antifaşist faaliyetlerini ve sanatsal üretimini büyük bir çalışkanlıkla sürdürür. Sürgün yıllarında (Paris'te) kaleme aldığı bir diğer önemli roman *Yedinci Haç*'tir: Almanya'dan gelen mültecilerden biri Seghers'e, toplama kampından kaçmış yedi mahpus için yedi haç dikildiğini anlatmıştır. Yakalanamayan ve dolayısıyla haçı da boş kalan devrimci mahpusun hikâyesi, faşist toplumun kesitini alıp içyüzünü gösterme fırsatını verir yazara.

2. Dünya Savaşı'nın bitimini takiben Meksika'dan ayrılan Seghers Berlin'e geri döner ve yurt dışında yayınladığı sürgün eserlerinin Almanya baskıları art arda çıkmaya başlar. 1947 Haziran'ında Georg Büchner ödülünü alır.

Meksika'da başlayıp vatanında tamamladığı *Ölümler Genç Kalır* (1949) yazarın tarihsel olgulara yaslanarak kaleme aldığı en önemli romanlarından biridir. Savaş sonrası Almanya'sında bir sanat eserinden çok bir eğitim kitabı gibi okunmuştur. Romanın kurgusu ölümle sonuçlanan bir şiddet olayıyla başlar. 1. Dünya Savaşı sona ermiş, Spartakist ayaklanma bastırılmıştır. Ayaklanmaya katılan

genç işçi Erwin, yüzbaşı von Klemm'in emri üzerine başına kurşun sıkılarak infaz edilir. Farklı sınıfları temsil eden, farklı ideolojilere sahip otuza yakın kurgusal karakter, Erwin'in ölümüyle bağlantılı; yoldaşı, sevgilisi, katili ya da onların yakını olarak karşımıza çıkar romanda.

Arka planda ise utanç dolu siyasi olaylar yaşanır: Almanya'nın yenilgisinden sonra imzalanan Versay Antlaşması, politik istikrarsızlık ve ekonomik krizlerden beslenen Hitler'in seçimle iktidara gelişi, şaibeli Reichstag yangını, Yahudilere kanlı ve ölümcül saldırıların yapıldığı Kristal Gece ve 2. Dünya Savaşı... *Ölümler Genç Kalır*'da yıkımı hazırlayan toplumsal koşulların dökümü yapılırken, "Alman ırkı"nın sürekli haklı, değerli ve üstün gören Nazilerin zihin dünyası ve onlara destek veren sıradan bireylerin psikolojisi de aktarılır.

Eski kıtaya döndüğünde Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde yaşamayı seçen ve Doğu Berlin'e yerleşen Anna Seghers, yapıcı faaliyetini sanatla politikayı birbirinden ayırmadan sürdürür. Barış hareketlerine katkı sağlar ve bu kapsamda birçok ülkeyi ziyaret eder. 1950 yılında Dünya Barış Konseyi üyeliği ve Alman Sanat Akademisi kurucu üyeliğine getirilir. Nükleer silahların yasaklanmasına ilişkin kampanyalara katılır. Bir yandan da edebiyat çalışmalarını sürdürmektedir. Sovyetler Birliği'ne giderek Tolstoy üzerine araştırmalar yapar. Paris'te düzenlenen Schiller anmasında Thomas Mann ile, Prag'da düzenlenen Kafka konferansında Peter Weiss ile buluşur. Uzun yıllar sürdürdüğü Alman Yazarlar Birliği başkanlığından 1978'de çekilir ve ölümüne dek onursal başkan olarak kalır.*

Anna Seghers 1 Haziran 1983'te, geride on roman, çok sayıda öykü, deneme ve anlamlı bir hayat bırakarak bu dünyadan ayrılır. Sanat Akademisi'nde yapılan bir devlet töreninden sonra Berlin'de defnedilir. Onu, eserleriyle olduğu kadar "Sanatın gücüne inandığımız için, sorumluluğumuz da bir o kadar büyüktür" sözüyle de hatırlıyoruz.

* Güngör, Hasret. "Anna Seghers'in Eserlerinde Toplumsal Sorunlara Bakış". Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

ROMANIN BAŞKIŞİLERİ

Ölü:

ERWIN, *Birinci Dünya Savaşı'nda genç asker;*
Martin, *en iyi arkadaşı;*
Marie, *sevgilisi;*
Hans, *Erwin ile Marie'nin oğlu;*
Geschke, *daha sonra Marie'nin kocası;*
Helene ve Franz, *Geschke'nin ilk evliliğinden çocukları;*
Emilie, *Marie'nin halası.*

Erwin'in katline katılanlar

VON KLEMM, *Ren bölgesindeki bir sanayici ailesinden,*
Birinci Dünya Savaşı'nda subay;
Lenore, *karısı;*
Helmut, *von Klemm ile Lenore'nin oğlu;*
Klemm (*von unvanı yok*), *kuzeni;*
Ticaret Müşaviri Castricius, *iş arkadaşı, ikinci nişanlısının babası;*
Schlütebock, *IG Boyaları fabrikasında direktör, iş ve parti arkadaşı.*
BECKER, *Klemm'in şoförü.*
VON WENZLOW, *muvazzaf subay, Klemm'in kayınbiraderi;*
Amalie von Wenzlow, *halası;*
Ilse, *karısı;*
Von Malzahn, *Binbaşı, Wenzlow'un kayınpederi;*
Anneliese, *Wenzlow'un büyük kızı;*
Von Stachwitz, *arkadaşı;*
Hukuk Müşaviri Spranger, *babasının arkadaşı.*
VON LIEVEN, *Baltık göçmeni, subay, sonra çeşitli meslekler, daha sonra SS subayı;*
Otto von Lieven, *kuzeni;*
Elisabeth, *kuzini.*
WILHELM NADLER, *çiftçi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir gönüllü alayında asker, İkinci Dünya Savaşı'nda yeniden asker;*
Liese, *karısı;*
Christian, *erkek kardeşi.*

BİRİNCİ BÖLÜM

I

“İŞİNİ bitirin!” diye homurdanmıştı yüzbaşı ama Erwin ne demek istediğini anladı. Sonu gelmişti artık. Daha dün, Beyaz Muhafızlar saray ahırına hücumla kalktıkları sırada, ölebileceği hiç aklına gelmemişti. Oysa 1914’te tüyü bitmemiş bir oğlan olarak askere gönüllü yazıldığından beri her an ölebileceği düşüncesine alıştı. O zamanlar ordu ona, kendi öksüz, sefil gençliğinden daha iyi bir hayat vaat etmişti. Artık onu daha fazla beslemek ve bir meslek öğrenmesi için para harcamak istemeyen amcasının ayarladığı işyerinin kıyafeti, yani Berlin çöpçülerinin sefil önlüğü yerine, üzerine bir üniforma geçirmeyi yeğlemişti.

Erwin, “İşini bitirin” sözlerinin ta içinden ya da yüzbaşının dışları arasından iki kez daha yankılandığını hissetti. Ordu o günlerde Erwin için her şey demekti: annesi, memleketi ve sığınağıydı. Silahını nasıl isteyerek kuşandıysa, onur ve vatan kelimelerini de öyle gönülden benimsemişti; o güne kadar müsamaha edilen, dövülen veya unutulmuş o büyürü artık büyük işler bekliyordu. Geçirdiği ilk korku nöbetlerinden sonra ölüm tehdidi ona doğal gelmeye başlamıştı, tıpkı günün birinde öleceğini bilen, ama bu düşünceye yüz vermeyen yeryüzündeki bütün diğer insanlar gibi. Ama gerçek hayatı aslında Aralık 1916’da, siperdeyken eline ilk bildirinin geçtiği gün başlamıştı. Şayet “İşini bitirin” gerçekten de son demekse, bildiriye aldığı tarihin üzerinden henüz üç yıl bile geçmemişti. Araba freni gıcırdağında kafasına doluşan o minicik, anlamsız umut köpükleri daha dağılmamıştı. Bildiri ona ulaştığından beri ölüm başka bir anlama bürünmüştü; sanki ölmekle değil de yaşamakla daha ilgiliydi. Eskiden hayatını sıkıntı, bazı pazar akşamları da eğ-

lence olarak görürdü. Ama bu bildiri, o güne kadar kendisine insan eliyle ulařan ilk teselli olmuřtu. Sonsuz bir heyecanla kendisini arayan, ona tez elden ihtiyaç duyan, bedenlen ve ruhen onsuz yařayamayacak birinin varlıđını ilk kez hissetmiřti. Eskiden hep vatanın ona muhtaç olduđunu dűřünürdü. Bizzat arzuladıđı bir řeyle kandırılıp utanç yařamaması için var gűcűyle direnmiřti. Yűređinin bir yarısı diđer yarısının hissettiđine uzun sűre karřı koymuřtu. Kendisinden kurtulduđuna sevinen halası gibi o da ordunun anne ya da memleketle ilgisi olmadıđının çoktan farkındaydı. vűp durdukları vatan, hiç de onun sandıđı sıđınak deđildi.

Bildiriyi űniformasının cebine sokuřturduđu anda, o güne kadar sıkıntıyla ve bilmeden aradıđı řeyin nihayet onu bulduđunu anlamıřtı. Kafasından, hayal meyal řimřek hızıyla geçen soruları açık seçik gűrműřti. Hayat savařtan önce neden bűyleydi de bařka tűrlű olmamıřtı? Savař neden çıkmıřtı? Savař neden bitmeliydi?

Az nce “İřini bitirin” diye homurdanan yűzbařı, bu kez daha yűksek sesle “Hadi hadi!” diye homurdandı. Yol boyunca Erwin’i gűzetim altında tutan nűbeti asker onu kolundan daha sıkı kavradı. Acaba bu daha kaç dakika sűrecekti? Erwin’e her dakika bir yıl gibi geliyordu. Son iki yıl, gerçekten yařadıđını hissettiđi o yıllar, saniyeler hızında gűzűnűn nűnden geçti. O gűn bildiriye eline tutuřturarak adamın adı Martin’di. Erwin bu bildirin basımına kadar neler yařandıđından habersizdi: sahte kimlikler, tehlikeli yurtdıřı seyahatleri, İřve ve İřvire’de konferanslar, hařin kavgalar, gizli matbaalar, cephede ve yurttta tutuklanmalar, cezaevi ve sıklıyűnetim, ancak bundan sonra basılı birkaç satırı gűrebilmiřti. Bildiride âdeta komut gibi “Oku ve okut!” denildiđi için, o da hemen bařkasına iletip okutmuřtu. Çok geçmeden bařka bildiri-ler de dađıtmıřtı. Műlakatlara alınmıř, zaman zaman da danıřma toplantılarına katılmıřtı. Siperlerde iki çarpıřma arasında bir tűr eđitim olmuřtu bu onun için. Yađmurlu bir kasım gűnű, dođudan esen rűzgűr, Kızıl Ekim’den kalma yaprakları, savařın dűrdűncű kışını bekleyen yorgun ve a Almanya’nın içine savurmuřtu. Devrim, en az Erwin kadar gençti.

Erwin, ‘Buluşacağımız yerde arkadaşım beni mutlaka umutsuzca beklemiştir,’ diye düşündü. Martin’i, sanki çok eski tarihlerde birlikte yaşamışlar gibi düşündü. Kim bilir, belki de randevulaştıkları yerde hâlâ bekliyordu. Üç ay kadar önce Berlin’e birlikte gelmişlerdi, ikisinin de ailesi yoktu. Onları ne anneleri ne sevgilileri, sadece devrim bekliyordu. Devrimden anladıkları ise sadece ihtilal, Sovyetler iktidarı ve “Bütün İktidar Sovyetlere!” çağrıları değildi. Nasıl ki öbür dünyanın bu dünyayla ilgisi yoksa, devrimin de geçmiş hayatla ilgisi yoktu, devrim onlar için yeni hayat demekti. Sadece toprağın bölüşülmesini beklememiş, yüreklerinde filizlenmiş özlemler de taşımışlardı. Sonsuz bir gücün bu yeni dünyayı gelecekte nasıl adalet ve özgürlük içinde yöneteceğini umduysa, kendisinin de aynı şekilde bir tesviyeci, hatta bu yeni hayatta bir makine desinatörü olabileceğini ummuştu. Bu umut uğruna haftalarca Berlin sokaklarında, sonunda da Noske’nin* yardımı çağırıldığı Beyaz Muhafızlarla dövüşmüşlerdi. Kasım ayında Cumhuriyet, tıpkı masalda ak saçlarıyla dünyaya gelen çocuk gibi, geçmiş dönemin ağır yükü ve sorunlarıyla felç olmuş halde, yaşlı doğmuştu. Şimdi kendi ölümü kaçınılmaz hale gelmişse, bu ona göre, kendisi olsun olmasın, hızla devam edecek bu ortak hayatta, sıradan, önemsiz bir olaydı. Muhafız kıtası Saray Ahırına saldıran sokakları işgal edip bütün tutukluları tek tek saydığı anda, ancak o zaman, süregiden bu ortak hayatta sadece kendisine ayrılan bir bölümün, hayattan ve ölümden sadece kendisine düşen bir payın olduğunu anlamıştı. Yüzleştirme için Nowawes’teki karargâha götürülmek üzere arabaya bindirildiği anda, biricik, sadece kendi yazgısının farkına varan herkes gibi o da bir sürü umuda kapılmıştı. Wannsee gölünün arkasındaki ormana girdiklerinde, arkadaşlarının son bir kez daha toparlanarak, Saray Ahırını yeniden ele geçirmiş olabilecekleri gibi çılgınca bir umuda kapılmıştı; onu götürdükleri

* Gustav Noske (09 Temmuz 1868-30 Kasım 1946): SPD politikacısı ve Almanya tarihindeki ordudan sorumlu ilk sosyal demokrat bakan. Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht’in de öldürüldüğü 1919 yılındaki Spartakist Ayaklanmasının kanlı biçimde bastırılmasından da sorumluydu. -çev.

karargâh binasını kuşatmış, duruşmayı, hatta mahkemeye giden yolu kesmiş olabilirlerdi.

Tam o sırada Wannsee ile Nowawes arasında, arabasının bir lastiği patlayan Yüzbaşı von Klemm'le karşılaştılar. Klemm, Saray Ahırına hücum eden Beyaz Muhafız kıtasındaydı, sağında ve solunda oturan iki teğmen de öyle. Klemm tutuklu arabasının nereye gittiğini sormuş, şoföre kendi şoförüyle yer değiştirmesini emretmişti. Erwin, merakla emirlere kulak kabartmıştı. Yüzbaşının arabasının lastiği şişirilecekti. Araba "Fürstenberger Hof" oteline götürülecekti. Bu arada Klemm'in şoförü de tutuklu arabasını sürecekti. Zaten artık hep birlikte Nowawes'teki karargâha gitmeleri gerekiyordu.

Erwin, arkasında, Yüzbaşı Klemm'in solunda ve sağında oturan adamları görebilmeyi çok istemişti. Ama başını çevirmesi yasaktı, ayrıca başı da zaten kurşun kadar ağırdı. Sadece yan gözle yeni şoföre bakmıştı, onun yuvarlak, tıraşlı kafasına. Çenesi burnundan daha çıkıktı. Bu çene hayatında gördüğü son yabancı çeneydi. Klemm'in söylediklerini tam duyamamış, ama ne demek istediğini anlamıştı. Bunca şamataya gerçekten gerek yoktu; hemen burada işini bitirselerdı ya!

'Herhalde arabanın içindeyken vurmazlar beni,' diye aklından geçirdi Erwin. Bir süre sonra onu olduğu gibi ayağa kaldırırlardı. Kendilerini sıkıntıya sokmamak için arabanın az uzağında öldürürlerdi. Erwin, hayatında olmadığı kadar zorlanarak, saçma umutlar ve işe yaramayan anılarla yüklü bu anlamsız ağırlığı son bir gayretle üzerinden atıverdi. Belki şu anda kendisini düşünen, yeryüzündeki tek arkadaşı ve kardeşi olan Martin: lüzumsuz ağırlık. At gitsin. Son pazar gecelerini yanında geçirdiği kız, hoş kız, bütün bir hayatı birlikte geçirmeye degecek iyi bir kız: lüzumsuz ağırlık. At gitsin. Artık üzerinde yük kalmamıştı. Dimdik ayağa kalkabilirdi; bizzat halkın önüne çıkmış gibi durabilirdi karşılarında. Onun için artık her şey bitmişti. Hayattan hiçbir beklentisi, hayatın da ondan bir beklentisi kalmamıştı. Gerçi hayat hâlâ bu kayınlara ve çamlara, bulutlara, ormanın arkasındaki büyük şeh-

re, işini bitiren bu beş erkeğe de sahipti. Erwin'in yerine onlar yollarına devam etti. Onun yerine şehre döndüler. Buluşma yerinin önünden geçtiler. Ölümünün haberini taşıdılar.

Erwin fren sesini duydu. Şoför, "İyisi mi inin!" diye homurdandı. Nöbetçi asker kollarının altından tutarken dizini Erwin'in dizinin arkasına çarptı, az kalsın birlikte arabadan dışarı yuvarlanacaklardı. Sonra da Erwin'i yolun üzerinden çam ormanındaki açıklığa doğru itti. Erwin'in kafasının içinde son söz yankılandı: "Bitirin!" Arkasındaki iki subay kaygan çam iğnelerinin üzerinde patenle kaymış gibi kaydı. Buna güldüler. Erwin de, 'artık neye benzediklerini görebilirim,' diye düşündü. Aniden durdu, nöbetçi asker az kalsın kayıp düşecekti. Erwin, üçünün de suratına baktı. Ama yüzlerini pek seçemedi, dünyanın ışığı onun için artık yavaş yavaş sönmeye başlamıştı. Bağırды ya da bağırдыğını sandı, çünkü sesi zayıf çıkmıştı: "Artık işimi bitirebilirsiniz. Ama sıra size de gelecek." Devrildi, başından vurulmuştu. Genç teğmen yüzbaşının işaretini üzerine ateş etmişti. Nöbetçi asker, "Az kalsın elimden kaçacaktı," dedi. Yüzbaşı da, "Hemen kaldırın hadi," dedi. Şoför kendisine seslenildiğini duyunca, tek başına beklediği arabadan dışarı atladı. Ölüyü iki kum tepeciği arasındaki bir çukura taşıdılar. Toprağı eşelediler, mezarı kum ve çam iğneleriyle doldurdular, çünkü etrafta iyi cins toprak yoktu. Şoför caddeye koştu; ağırlık yapması için birkaç taşla birlikte döndü.

Üç subay eski yerlerine geçti. Klemm, deminki gibi Wenzlow ile Lieven'in arasına oturdu. Ateş eden Wenzlow, elmacık kemiklerini hafifçe hareket ettirdi. Çok genç, ince tenliydi; burnu da elleri ve bütün kemikleri gibi uzundu. Askeri okuldan ayrılıp cepheye gittiğinden bu yana ateş ettiği insanların çoğunu öldürmüştü. Burada, kendi toprağındaiken, aynı topraktan olan birine aldığı emirle attığı son kurşunun özel olabileceği hiç aklına gelmedi, fazla da umursamadı. Elmacık kemikleri, ince, sanki fazla gerili gibi duran derisinin altında biraz daha seğirdi. Klemm'in sağında oturan Lieven dönüp hiçbir şey hissetmeden mezara baktı. "Bakın dostum, şu çamların arasındaki kayınları görüyor musunuz? Güneşin

altında kar taneciklerine benziyorlar. Bizde, Baltık'ta bunlardan ormanlar dolusu var," dedi. Klemm de şoförüne, "On bire on var, Becker. Toplantıya yetişebileceğiz," dedi. Yolun iki yanında, kış mevsimine özgü çıplak ama bakımlı bahçeler içinde hoş ve temiz birkaç ev görünmeye başlamıştı bile. Klemm yolun sonuna geldiklerinde, 'belki de yakında eve gidebilirim,' diye düşündü. Kısa bir süre önce doğan oğlunu görebilirdi o zaman. Belki de arkadaşı Lieven'i yanında götürebilirdi, ya da kayınbiraderi Wenzlow'u, ya da ikisini de, ya da en iyisi hiçbirini. Onu oraya elbette Becker götürecekti; önce uşağı, sonra şoförü olarak savaş başladığından beri yanından hiç ayrılmamıştı.

II

MARIE yatak takımlarını çabucak çıkardı. Lavabonun önünde saçlarına şekil veren Luise küçük aynadan onu izliyordu. "Takımları sereli daha bir hafta olmadı," dedi. Marie cevap vermedi; kirli çamaşırları dertop edip yatağın ucunda asılı duran kirli çamaşır torbasına tıktırdı. Luise aynada iki yandan kendini süzerek, saçını ve tepeden tırnağa bütün kıyafetini gözden geçirdi. Sonra da "Senin şu Erwin sanki hayatında böyle bir şey görmedi. Genç bir kızın birkaç damla kanı. Bu kadar lükse düşkünsen, bu sefer bunları kendin yıkarısın."

Marie, dar iç etekliği, çıplak kolları ve sırtından sarkan zayıf örgü saçıyla öğrenciye benziyordu. Konuşması da öğrenci gibiydi: "Yarın sabah erkenden, işe gitmeden hemen önce hepsini kendi sabunumla yıkarım. Yarın hava güneşli olursa akşama hemen ütülerim." Luise kadife bir kurdeleyle süslenmiş fötr şapkasını düzeltti. Kırıtı kırıtı kapıya doğru yürüdü. "Yine uslu olup sizi yalnız bırakacağım. Senin şu oğlan dışarıda sana bir şeyler ısmarlamaya niyetli değil galiba?" - "Neden ısmarlasın ki? Burası çok rahat. Buradan iyisini bulamayız." - "İlk sevgilide hep böyledir, sanırsın ki bundan yepyeni ve özel bir eğlence icat etmişsin. Beyefendiye benden selam söyle. Görüşürüz bebeğim."

Marie hemen yıkanmaya başladı. Pazar günleri için sakladığı çizgili elbisesini giydi. Yazlık bir elbiseydi, içinde donuyordu. Saçlarını tarayıp ördü; örgüyü topuz yaptı. Aynaya bakmadı. Ona göre özenle ütülenip fırçalanan şeyler kendiliğinden düzgün olurdu. Her yer toplandığı için odada her şey yerli yerindeydi. Küçük demir döküm sobada yakacak birkaç odun da vardı. Erwin gelince kendisi sobayı yakıp üzerine birkaç briket koyardı. Basma battanileyi diğer zamanlar Luise'yle paylaştığı yatağın üzerine yaydı. İkisi de aynı binadaki "Çapa" lokantasında garsonluk yapıyordu. Geriye birkaç eşyayı daha düzene koymak kalmıştı: iğne yastığı, sabunluk; hepsi de Luise'nindi. Birkaç fotoğraf ve kartpostal da onundu. Marie'nin hayatında, kendisine kartpostal gönderen kimse olmamıştı. Luise daha iki yıl önce bu üst katta, Marie'nin daha sonra bir teyzesinin aracılığıyla iş bulduğu kadın lokantacının yanında kalıyordu. Marie her gece yorgun argın yukarı tırmanırdı. Maaşını ve küçük bahşişleri düzenli olarak Pellworm'a, annesine gönderiyordu. İnsan tuhaf rüyalara nasıl şaşırıyorsa Marie de kavga dövüşlere, Luise'nin sevgililerine, lokantacının flörtlerine şaşırıyordu.

Marie, caddeyi göremeyeceğini bildiği halde pencereden dışarı sarktı. Çatıların ve ağaçların üzerinden baktı. Küçük şehir, Berlin'in hemen yakınında, yolunmuş bir varoş gibiydi. Sıra sıra çıplak tarlalar, buluta benzeyen ormanlar ve gecenin karanlığında gökyüzünden damlamış gibi görünen gölleriyle düzlük, bir deniz kadar düz ve hareketsizdi. Marie, gözleri yeterince keskin olmadığı için memleketteki adasını göremediğini düşünüyordu. Yoksa buharlı gemiyi, büyükbaş hayvanları, damlardaki tuğlaları, komşularının ve okula giden çocukların yüzlerini de görebilirdi. Aşağıdaki sokaklardan birinde bir ışık yandı. Marie gözlerini kapadı. Saatin kaç olduğunu ancak ışıklar yandığında bilirdi. Luise'nin saati vardı.

Pencereyi kapattı, ama oda yine de daha fazla ısınmadı. Evin içine kulak kabarttı, sevgilisi birazdan yukarı çıkardı. Hem korkuyor, hem seviniyordu. Gökyüzü hâlâ aydınlıktı. Ama aşağıda

çoktan bir sürü ışık yanmıştı. Sevgilisi her an gelebilirdi. Tekrar geleceğine dair üzerine basa basa söz vermişti. Üç kez, geleceğim diye söz vermiş, üç keresinde de gelmişti. Marie'nin yüzü ve saçları akşam saatindeki gökyüzü gibi pırıl pırıldı. Sokak kapısının gıcırdadığını ve birinin ayaklarını vura vura yukarı, ama sadece ikinci kata kadar çıktığını duydu. Sonra biri daha geldi; daha yukarı, daha yukarı çıktı. Marie'nin beti benzi attı, adımlar yaklaştı, ama sadece yan kapiya kadar. Kulağına gülüşmeler geldi, birileri de ellerini çırpıyordu. Oda loşlaşmıştı. Aşağıda bütün ışıklar yanmıştı, yukarıda yıldızlar pırıl pırıldı. Marie ilk kez sevgilisinin gecikebileceğini düşündü. Tek başına beklemek zorunda olduğu odada ilk kez etrafına bakındı. Oda çıplaktı. İçindeki birkaç eşya hiçbir şeyi hızlandırmıyor, hiçbir şeyi güzelleştirmiyordu. Duvar kâğıdına dizili çiçekler, yemyeşil çimenleri andırmıyordu. Sevgilisini düşündü, ama şu anda içeri girse, acaba nasıl görünür diye değil. Eskiden nasıl görünürdü diye merak ederek.

Marie bir akşam Luise'yle birlikte "Çapa" da bira ve et servisi yapıyordu. Pırıl pırıl kocaman bir Noel ağacı köşede duruyordu. İçeriye iki erkek girmişti. Biri genç, sağlam yapılı ve sarışındı; diğeri de gençti ama gençliği değil de neredeyse birbirine yapışık gümrük kaşları dikkatini çekmişti Marie'nin. Boylu boslu da değildi, tıknaz ve ufak tefekti. Şapkasını çıkarınca, koni biçimindeki bir numara tıraşlı kafası ortaya çıkmıştı. Marie, Noel ağacından iki adamın oturduğu masaya dökülen iğneleri toplamıştı. Delikanlı da Marie'nin kolunu kavramıştı. Hemen ardından, sanki Marie'nin, sormasını beklediğini tahmin etmiş gibi, onun burada oturup oturmadığını sormuştu. Sanki Marie'nin arzusu, delikanlıyı masada tutabilecek güçteymiş gibi o da arkadaşıyla birlikte masaya çakılı kalmıştı; diğer konuklar, hatta Luise gittikten sonra bile. "Çapa" lokantası kapanırken delikanlı arkadaşıyla vedalaşmıştı. Delikanlı ve Marie yağmurla cıvıklaşan karın üzerinde uzun süre öylece durmuşlardı; Marie'ye sanki o anda ilk kez değil de, uzun bir ayrılıktan sonra nihayet yeniden buluşmuşlar gibi gelmişti. Birlikte merdiveni çıkmışlardı. Luise daha uyumamıştı;

Marie ona odayı boş bırakması için rica etmek zorunda kalmamıştı. Luise, Marie'nin sayısız iyiliğine hemen karşılık vermişti. Yatağı boşaltıp sabaha kadar Sperber caddesinde, tanıdığı tramvay kondüktörünün yanında kalmıştı. Luise, sabah işe gitmek için üstünü değiştirmek üzere tekrar eve döndüğünde "İyi miydi?" diye sormuştu. Marie, Luise'nin iyi miydi sözüyle neyi kastettiğini anlamamıştı. Luise'nin bazen süslenip pembe bluzunu giyme nedeninin, Marie'ninkiyle aynı olduğuna ancak Luise gibi aptal biri inanırdı. Marie'nin başına gelenlerin, evdeki kızların hakkında sık sık çene çalıp güldüğü ve kavga ettiği konuyla uzaktan yakından ilgisi yoktu. Marie "Çarşamba yine gelecek," diye yanıtlamıştı. Luise'nin "İnşallah unutmaz" demesi ona kötü niyetli ve alaycı bir ifade gibi değil de, sadece alık bir cevap gibi gelmişti. Sevgilisi çarşamba günü sözleştikleri dakikada gelmişti. Luise yine iyi niyetle odayı ve yatağı boşaltmıştı. Ertesi cumartesi, sözleştikleri gibi, yine gelmişti. Bütün pazar odada kalmış, Marie'nin işten sonra odaya gelmesini beklemişti. Son hafta da, üçüncü kez, dakikası dakikasına, bu sefer "Çapa"ya değil, doğrudan odaya gelmişti. Ama bugün henüz gelmediği için de Marie, son geldiğinde neler olduğunu hatırlamaya çalıştı. O gün dudaklarıyla gülümsememişti, ama gözlerindeki gülücük zayıf yüzünü, odayı ve akşam vakti pencereden görünen bir parçacık gökyüzünü aydınlatmaya yetmişti. Gözlerindeki minicik parıltılar da o arada, Marie'nin ve yatakla komodinin üzerinde dolaşmıştı.

Marie pencereye döndü; ama hemen arkasını döndü, sanki camı kaplayan ilk, henüz solgun, buzdan çiçekler aşılmaz bir çalılıktı! Aşağıda lokantada durmaksızın çalan gramfon susmuştu. Gecenin sessizliği kulağı gürültüden daha çok rahatsız ediyordu. Yüreği ıssız bir çölden farksızdı, ama yine de birkaç şey düşünmeden edemedi. Belki araya önemli bir şey girmişti, belki aradığı işi bulmuştu. Kollarını Marie'ye doladığında, her şey anlam kazanacaktı.

Marie dünyada her şeyin ne kadar paramparça ve karmakarışık olduğunu şimdi daha iyi anlıyordu. Yan yana yattıkları sürece

huzur vardı. Nasıl bir düzensizlik ve kargaşa içinde bir başına kaldığını ancak şimdi fark etti.

Pencereden görünen gökyüzü öylesine solgundu ki, yıldızlar neredeyse hiç yanıp sönmüyordu. Avluda ilk horoz öttü. Marie tramvayın düdüğünü duydu. Emilie Halası onu buraya yerleştirdiğinde bir kez tramvaya binmişti. Yine tramvayla geri dönebilirdi. Ailesi kızardı gerçi. Bilet parası da yoktu. Nerede olduğu da önemli değildi aslında. Yüreği taş gibi ağır olsa da, tramvayda insanın yüreği göğsünden fırlamıyordu.

Sabah serin ve nemliydi. Marie'nin dişleri birbirine vurdu. Pazar elbisesini iş kıyafetiyle değiştirdi. Luise basamakları ikişer ikişer çıktı. Şapkası kırışmıştı, pembe bluzu da, her haliyle perişan görünüyordu.

“Gitti mi?”

“Gelmedi ki!”

“Fazla dert etme,” dedi Luise ve üstünü değiştirmeye başladı, “ninem hep şöyle derdi: İnsan sadece pantolonları değiştirir, içindikiler hep aynı kalır.”

III

MARTIN, ‘acaba Erwin’in başına gelenleri kızı anlatmalı mı’ diye düşündü. Erwin’le aynı siperde yatmışlardı. Daha sonra itiraf ettiği gibi ona bildiriği gizlice veren de oydu. Son gece bile birlikte savaşımlardı. Ama sadece kendisi kaçmayı başarmıştı.

Erwin, tesadüfen karşılaştığı kızın odasını polisten saklanmak için uygun bir yer olarak görebilirdi, ama Martin Erwin’i çok iyi tanıyordu; birdenbire karşısına çıkan bu kız onun için çok daha önemliydi. Erwin’in hayatındaki biricik arkadaşı Martin’in yanında suskunlaşması da kızdan hoşlandığına işaretti. Martin ona başka bir kızla ilgilenmesini söylediğinde de Erwin başını sallamıştı: “Onlar bana göre değil.” O sırada Martin, Erwin’in kendisine neyin uygun olduğunu çok iyi bildiğini fark etmişti. Buluşma yerine

gelmediğinde önce Erwin'in yine sevgilisinin yanında saklandığını sanmıştı. Boşuna bekledikten ve birkaç yere sorduktan sonra Martin, Erwin'in alınıp götürüldüğü söylentisini duymuştu. Bir akşam "Huzurlu Ede" lokantasında gerçeği kısmen öğrenebildi. "Huzurlu Ede"de çalışan temizlikçi kadın, yiğit bir kadındı; bir şoförle arkadaşları gevezelik ederken kulağına çalınmıştı. Daha önce de tutuklunun nakli sırasında kim olduğu anlaşılan şoföre yaklaştırmaya çalışmışlardı. Ama temizlikçi kadın, lokantacı kuzeni aracılığıyla haberi getirmişti. Şoför Nowawes'e kadar gidememişti bile. Bir subay arabasının yanından geçmişti. Arabadaki yolcular, arabayla birlikte nöbetçi askerlere ve tutukluya el koymuşlardı. Yaşlı şoför de bu arada subayların arabasının lastiğini şişirmişti. Subay arabasının durduğunu, ateş edildikten sonra da yola devam ettiğini gayet iyi duymuştu. Martin, bu haberi aldığı anda bedeninin bir yerinde bir sancı hissetti, inlemedi, sövmedi. Hatta hemen gerçekten üzülmeyi bile. Sadece kalbinin tam nerede olduğunu, kaburgalarının arasında bir noktada olduğunu hissetti. O saatte rengârenk ve insanlarla dolu meydana dikti gözlerini. Dünya nasıl da boşalmıştı! Erwin onu nasıl da sipsivri, bir başına, yapayalnız bırakabilmişti! Sonra Erwin'in çok sevdiği kıza haber vermek geçti aklından. Ama Erwin aslında ondan hiç söz etmemişti. 'Demek ki benim yaptığım gibi her düşüncesini benimle paylaşmamıştı,' diye düşündü acı acı. Sonuçta kız üzülse de Erwin bütün sorunlarından kurtulmuştu. Hayatta olanları sürekli zora koşan bu dünyanın hengâmesinden kurtulmuştu. Düşünmeyi başardığından beri uğruna savaştığı kendi insanları için ölmüştü. Kimse bundan daha fazlasını yapamazdı. Martin de bir yüzyıl daha yaşayacak bile olsa, bundan daha iyisini yapamazdı. Erwin, artık ele geçirilemez ve dokunulmaz olmuştu.

IV

"ŞİİNİ bitirin!" sözleriyle Erwin'i kaçınılmaz sonunun geldiğine inandıran yüzbaşı von Klemm, eve dönmek için şoför Gustav Becker'e Opel marka arabayı getirmesini emretmişti. Küçük

mavi Opel, o gün lastiği şişirilerek otele geri götürülmüştü. Şoför olanları aktarırken kendi gözlemlerini de eklemeye başlamıştı ki, amiri bundan haberi olduğunu işaret ederek sözünü kesmişti. On dan sonra da olan biteni düşünmeye bir daha fırsat bulamamıştı.

Klemm sivil kıyafetlerini giymişti. Kendine alelacele iki yeni takım elbise diktirmişti. Ne kadar karşı çıksa da, bundan sonra artık asıl yerinin yeni evi olduğuna onu inandırmışlardı. Mirası kabul etmek âdeta göreviydi. Onun gibi adamlar böyle bir dönemde Ren bölgesinde bulunmalıydı. Bölgeye girmesi de kolaydı, zaten evi, karısı, çocuğu ve devraldığı fabrika da işgal bölgesindeydi. Muhafızlarından ayrılmak istemediği için kuzeninini onu temsil etmeyi sürdürmesi arkadaşlarına göre anlamsızdı. Vatanın onun gibilere daha çok ihtiyacı vardı, binlerce insanı kontrol edip etkileyebileceği ve aksi halde kim bilir kimin eline düşebilecek bir yığın parayı yönetebileceği fabrikasının başında olması daha önemliydi.

Klemm, Becker'in otel avlusunda motorunu çalıştırdığı Opel'e bindi. Becker'in üzerinde asker pantolonuyla sivil ceketten dikilmiş uyduruk bir iş tulumu vardı. Klemm, Wiesbaden'de ona şoförlerin giydiği gıcır gıcır beyaz bir üniforma alacağını söyleyerek onu teselli etti. Becker buna pek inanmadı, ama sustu, çünkü efendisi yeni görevinin anlamını birkaç kere, tıpkı insanın kendisinin de pek emin olmadığı bir şeyi anlatması gibi, tam ve ayrıntılı olarak açıklamıştı. Arkadaşlıkları ne kadar kutsal olsa da, işgal bölgesinde Bay von Klemm ile şoförü gibi davranmak zorundaydılar.

Önceleri böyle davranmak Becker'e tuhaf gelmişti. Efendisiyle, batı cephesinden Galiçya'ya, Doğu Prusya'dan Balkanlar'a kadar bütün Avrupa'yı dolaşmıştı. Argonlar'da bir makineli tüfek mevzisini koruyup bir tek kendileri hayatta kalmış, sonra da ikisi birden aynı anda Demir Haç nişanı almışlardı. Üstelik Becker, kurşun yarası alan Klemm'i taşımıştı. Bir başka sefer de Flandre'de düşman hattından geçmişlerdi. Sofya'da iken Klemm şoförlük eğitimi almasını sağlamıştı. O tarihte Klemm Balkan Komisyonu üyesiydi. Emir eri ve şoför tutma hakkı vardı. Becker'in bir süre için iki görevi birden yerine getirmesi konusunda anlaşmışlar-

dı. Konstantinopolis'e gitmeleri emredilmişti. Becker, ateşkesten sonra yüzbaşığı Balkanlar'daki bütün haydut yuvalarından ve Avusturya ve Macaristan denilen Sodom ve Gomora'dan geçirip Berlin'e götürmüştü. Bu ülkeleri daha geçmeden eski devletler parçalanmışlardı bile. Bir keresinde kendisini Çek topraklarına götüreceklerini sanan kızıl bir Macar'ı arabalarına almış, sonra da yollarını uzatıp kızıl Macar'ı büyük bir keyifle beyaz Macarlara teslim etmişlerdi. Sonra, ordu dağılıp da askerlerin hepsi evlerine koşmuş, geriye bir avuç kalan ordudan Beyaz Muhafızlar doğmuştu. Bütün bir kış efendisini Berlin'de gezdirdiği yolları hesaplasa, Avrupa'daki yolların toplamına ulaşırdı. Efendisini savaş bölgesinden karargâha dört kere götürmek zorunda kaldığı son hafta, çarpışmaların en sert olduğu bir gece, birden aklına hınzırca bir fikir gelmişti. Kızıkların bildiği kendi arabalarını bir depoya koyup, Güney Amerika konsolosluklarından birinden yabancı bir arabayı ödünç alacaktı.

Berlin'den çıkarken edindikleri izlenimleri birbirlerine anlattılar. Şehir şimdi sessizdi. Sel gibi akan insan kalabalığıyla tıkanan tek bir cadde, tek bir ses, perişan tek bir yüz yoktu. Duvarlarda paramparça edilmiş afişleri kimse durup okumuyordu.

“En önemli iş halloldu,” dedi Klemm.

“Hem Liebknecht, hem de o karı halloldu,” dedi Becker. Yüzbaşığı dizlerini yukarı çekti. Becker önce onun uyuduğunu sandı, ama sonra dikiz aynasında dumanı tüten, yavaş yavaş sonuna gelen sigarayı gördü. Klemm, uykuyla uyanıklık arasında, şayet hayatta olsaydı babasının bu eve dönüşüne ne kadar çok sevineceğini düşündü. Ölülerin, dolambaçlı yollardan da olsa hep haklı çıkmaları ne garipti. Çocukken hep subay olmak istemişti. Askeri okula gitmek için yalvarmıştı ama babası inadım inattı. Bütün diğer çocuklar gibi o da Henkellerin ve Opellerin, çevredeki şarapçıların oğulları gibi Mainz'deki ya da Wiesbaden'deki herhangi bir düzgün ortaokula gitmeliydi. Normal liseye gerek yoktu. Anlaşılan onun seviyesindeki çocuklar için olağan olan olgunluk sınavına hazırlanacaktı. Bu arada babası ona “von” payesini de sağlarsa, bu payenin

bir savaş meydanında mı, yoksa Amöneburg'taki bir fabrikanın dumanında mı kotarıldığı gelecekte anlaşılmazdı. Baba ile oğul, savaş patlak verdiğiğinde erken ve kısa bir olgunluk sınavından sonra subay adayı olarak orduya girmesi konusunda anlaşmışlardı. Para karşılığı kazandığı asalet unvanını aldığı sayısız yarayla telafi ettiğinde gencin vicdanı rahatlamıştı. İhtiyarla bir kez daha kavga etmişti. Yaşlı Klemm'e göre oğlunun, seyyar hastanede kendisine bakan Lenore von Wenzlow'la evlenmek istemesi gereksiz bir namus duygusundan kaynaklanıyordu. Oysa burada bir sürü hoş kız vardı, mesela banker Schröder'in yeğeni ya da Class'ın kızı. İhtiyar, oğlu için fazlasıyla ürkek ve sıkıcı bulduğu gelinine sonradan alışmıştı. Öldüğünde oğluyla barıştıktı, çünkü batı cephesinden Balkanlar'daki karargâha giderken izinli gelen oğlu sayesinde erkek torununun doğumunu da görmüştü.

Klemm, karısından çok çocuğunu göreceği için seviniyordu. Babasının ölümüyle tartışmalardan kurtulduğu için de, 'şimdi nihayet huzurlu olacağım,' diye düşündü. 'Artık evliyim; görelim bakalım savaşta nasıl bir kadın edinmişim.' Becker, komutanı uyurken arabayı her zamanki gibi dikkatli kullanıyordu. Sınır çizgisine gün ışıırken varabilmek için gece yol alıyorlardı; Klemm belli aralıklarla istasyon birahanelerinde mola verdirirdi. Masada birlikte bir şeyler içerlerdi. Becker için bu ortak molalar, ister savaşta olsun ister barışta, yaptıkları bunca zorlu araba yolculuklarını telafi eden anlardı. O anlarda Klemm, sanki şoförü orada yokmuş gibi kendi kendine konuşurdu: "Seyyar hastanede iki ameliyat arasında..." – "Öyle, komutanım." – "Salon âdeti pusluydu. O kocaman beyaz başlığının altındaki küçük yüzünü seçememiştim bile; ama yine de gelenin Lenore olduğunu biliyordum. Kutsal aşk denilen şey buydu işte. Ona dokunamıyordum bile, o kadar güçsüzdüm." – "Öyle, komutanım." – "Komutanım demekten vazgeçmelisin. Fransız bölgesine geliyoruz." Klemm, yolda, "Buraya bir makineli tüfek yerleştirilse bütün mevki tutulabilir," dedi.

Leuna fabrikalarının ateşleri nedeniyle Berlin'le Frankfurt arasında, toprak ürkütücü bir kızılığa bürünmüştü. Becker yapay

azotla ilgili yapılan açıklamayı tam anlamamıştı, ama efendisinin ses tonu ve Alman mucit ruhu hoşuna gitmişti. Klemm birden başka bir konuya geçti: “Eve dönmemiz yine de iyi.” Becker, “Evet, Bay von Klemm,” dedi. Klemm’in her “biz” sözcüğünü, komutanına ve kendisine atfediyordu. Leuna’daki ateşlerin sönmesi ve aysız karanlıkta küllenmeye başlaması bir saatten fazla sürdü. Klemm, uykulu uykulu babasının düşüncelerini hatırladı: ‘Böyle bir eser, tıpkı askerlik hizmeti gibi ödüllendirir adamı.’ Klemm, daha yolun yarısında ülkeyi ve insanları askerî olarak sınıflara ayırmıştı. Yaklaşık Merseburg’tan itibaren köylere ve yollara, buralara yerleşmek isteyen insanın gözüyle bakmaya başladı. Sonra Gießen’e kadar derin bir uykuya daldı. Sabahın erken saatlerinde sert ocak ayına rağmen pırl pırl görünen Frankfurt’u geride bıraktılar. Höchst’e doğru yol almadan önce Klemm şoförüne birkaç talimat verdi. Fransız işgalindeki bölgeye girmek üzereydiler: “Çeneni tut. Dikkatlerini üzerimize çekme ki bizi sorgulamaya kalkmasınlar. Koca yıl boyunca neyin peşinde olduğumuz anlaşılmalı. En kısa zamanda hedefe varmalıyız. Sınır nöbetçileri her zamanki gibi Senegalli olabilir. Ola ki bir zenci kimlik sorarsa, sanki zenci çikolatadan yapılmış gibi, serinkanlı ol.”

Höchst-Griesheim’de kararlaştırdıkları lokantada durdular. Şirketin gözlüklü, ufak tefek başkâtibi Erbenbeck onları burada bekliyordu; Klemm’e, şoför ve araba için sınırdan geçiş evrakını getirmişti. Klemm, “Bir Alman şehrinden diğerine geçmek için bunlara gerek olması, inanılır şey değil,” diye homurdandı. – “Sevgili Bay von Klemm, savaşı kaybetmenin bedeli bu.” – “Kaybettiğimizi pek anlamadık, değil mi Becker? Argon ormanlarında.” – “Öyle,” dedi Becker, “bir tek buraya yayılan Fransızların orada tavşanlar gibi kaçıştıklarını gördük.” Erbenbeck küçük bıyığını burdu. ‘Demek onlarda rüzgâr böyle esiyor,’ diye düşündü. ‘Sorun yok. Hemen uyum sağlarız, olur biter.’

Sınır geçişinde zayıf sarışın bir Fransız vardı, zenci değil. Başkâtip Erbenbeck akıcı Fransızcasıyla tercümanlık yaptı. Ren nehrinin sağ kıyısı boyunca birkaç köyün yanından geçtiler. Gün

ışığında çizgileri belirgin tepeleriyle Taunus dağları yağmurlu havada daha da yakınlaşmıştı sanki. Çatılarla kulelerin üzerinde dalgalanan üç renkli Fransız bayraklarını Becker, icra memurunun haciz konulan yerlere yapıştırdığı ilanlara benzetti. Komutanıyla birlikte kanları akmıştı; oysa kendi ülkesindeki madrabazlar, yabancı madrabazları korkakça içeri almıştı. Ama Klemm'in emrini unutmadı, sesini çıkarmadı.

Ren nehrinin sol kıyısında, yani Mainz'de üç renkli bayrak, eskiden grandükün şatosu olan binanın önünde dalgalanıyordu. Klemm bu şehirde okula gitmişti. Köprünün altındaki çayırdaradaşlarıyla oynamıştı. Söğüt dallarını keserken az kalsın parmağını uçuracaktı. Tam burada, tıpkı, eskiden babasıyla geçtiğinde olduğu gibi bugün de birkaç kestane dalı çıtırdadı. Şoför, virajda iki devriye gördü. Nihayet o aşağılık, gerçek zencilerle karşılaştılar.

Araba başkâtibi yarı yolda, küçük kuleler ve alçıdan cücelerle süslü şövalye şatosuna benzeyen minicik evinin önünde bıraktı. Evde Erbenbeck karısının heyecanlı sözlerine cevap verdi: "Babasının kopyası, aşırı milliyetçi birine benziyor." Karısı da, "O zaman sen de şu Fransız arkadaşlarınla iş tutarken dikkat etsen iyi edersin," dedi. Erbenbeck karısının hakkını teslim ederek hemen, "Ama onlarla ilişkilerim ticaretten öte değil ki, ayrıca Klemm de Armont'un cila siparişini herhalde artık engellemez," diye cevap verdi.

Eltville'e girerken Becker yeşermiş fundalıkları ve güne henüz uyanmamış eski çiftlik evlerini umursamaz bir merakla izledi. Klemm evine dönen her insanın kapıldığı duyguya kapılmıştı, sanki memleketinin topraklarını tanıyan o değildi de toprak onu tanımıştı. Kayıkhanenin dikkatini çekti; sadece yüzen bir tutam çalılıktan ibaret adacık ve bahçe girişinin kavisli kanatları da, Klemm daha demek eve döndüm diyemeden onu tanıdılar. Büyük giriş kapısı, düzensiz bahçenin sivri bir açığı oluşturduğu tepedeydi. Solmuş armanın Klemm ailesiyle ilgisi yoktu. Çoktan ölmüş eski ev sahibi takmıştı. Klemmler evi satın aldıktan sonra her şeyi yenilemişlerdi. Klemm çingırağın ipini çekti. Eskiden olduğu gibi, çingırarak, ipi ancak birkaç kere çekince çaldı.

Genç kadın, peşinde hizmetçi kızla koşa koşa hemen göründü. Sımsıkı Klemm'e sarıldı. Klemm şaşırılmıştı, ama belli etmedi; heyecanlı bir çocuğu sakinleştirmek ister gibi saçlarını okşadı. Sakinleşen kadın sessizce yanında durdu. Onu tanıyalı ne çok zaman olmuştu! Savaşta zaman nasıl da hızla akıp geçiyordu, hele ona dikkat edilmemez! Daha dün karısı hastanenin karanlık bir köşesinde onu öpücüklere boğuvermişti. Sanki hafif bir ışığın aniden parlaması gibi öyle beklenmedik bir şeydi ki. Duruma göre maviye veya siyaha çalan gri gözlerinin ani kararması veya aydınlanması dışında karısının duygularını bu şekilde açığa vurduğunu daha önce hiç görmemişti. Şoföre gelince, o bagajlarını çıkaran hizmetçi kızın kahverengi, kiraz gibi yuvarlak ve parlak gözlerinden daha çok hoşlanmıştı. Klemm, Becker'e düzgün bir oda ve siyah bira verilmesi için talimat verdi. Becker'in hoşuna gitti bu; böylece ev halkı onun efendisi için ne kadar önemli olduğunu anlardı.

"Eski şoförü ne yapacaksın peki şimdi?" diye sordu kadın çocuk odasına girdiklerinde. Eski şoför Alfons, Klemm'lerde önce arabacılık sonra şoförlük yapmıştı. İhtiyarlayınca kadar çalışan iki ata, güç bela kullanmayı öğrendiği Opel kadar iyi bakmıştı. Son zamanlarda en çok genç Bayan Klemm'i gezdirmekten hoşlanmıştı, çünkü onun, alışkın olmadığı araba gezintilerinden keyif aldığını fark etmişti. Bazen de Bayan Klemm, Amalie Halasını, yani kendisinin ve erkek kardeşinin annesinin yerini alan Potsdam'daki yaşlı hanımı da geziye çıkarmayı ne çok istediğini söyler, içtenlikle sohbet ederdi onunla. Potsdam'dan Ren'e gidecek bilet parası bile yoktu halanın, yeğeninden yol parası alması da söz konusu değildi – "Amalie Halamızı hiç bilmezsiniz siz," derdi Bayan Klemm. Yaşlı şoför, pek çok şeyi, hele de gururlu, yaşlı bir halayı gözünde canlandırabiliyordu.

"Emekli parası alacak," diye cevapladı Klemm, Lenore'nin so-rusunu; kastettiği at değil –onlar çoktan ölmüştü zaten– Alfons'tu. Burada evde yatmaya devam mı edecekti? – "Hiç olur mu, yeni işçi yerleşimimizdeki sıra evlerden birinde kalır." Lenore neden hayal

kırıklığına uğradığını söyleyemezdi. Kocasının elinden çingırağı alıp beşiğe koydu. Oymalı, antik beşik, kar beyazı çocuk odasındaki tek yabancı eşyaydı. Lenore burada, üst katta, hemşire kıyafetiyle kepini giymekten çok hoşlanırdı, Klemm de onu böyle görünce kendini huzurlu hissedirdi. Becker'e ne kadar çok şey borçlu olduğunu; Argon ormanlarında hayatını nasıl kurtardığını, Balkanlar'dan başlayarak sayısız sınırı geçerek atlattıkları tehlikeli yolculuklarını, Berlin'de geçirdikleri son dönemi anlattı. "Çenesi ne kadar da komik," dedi bebekten söz ederken. Kadın, orduevinde Fındıkkıran diye çağrılan büyükbaba Wenzlow'a benzediğini söylemek istemedi. Sonra, Klemm'in aklına birden kayınbiraderinin çenesinin de aynı olduğu geldi. Kadın, "Fritz neden seninle gelmedi?" diye sordu. Yoksa Fritz'in şimdi Berlin'den ayrılabileceğini mi sanıyordu? Gerçi Cumhuriyet denilen bir belayı başa getirmişlerdi, ama bir yandan Spartakistleri sokakta yere sererken diğer yandan icra komitelerinde olanlara katlanmak mümkün olmazdı herhalde. İşte bu yüzden de daha dün apoletlerini söktükleri askerlere yeniden ihtiyaç duymuşlardı. Artık onları tekrar iş başına getiriyorlardı, çünkü tek başlarına bir şey yapmaya cesaretleri yoktu. Kızlarıyla taht koltuğunu ısıtan sosyal demokrat bakanlar, tek başına bu USPD'lilerle* baş edemezdi. Bir bağımsızın karşısına bir sosyalist çıkarmak, kurt köpeğiyle kurt avına çıkmaya benzerdi; işe yaramazdı yani. Kızıl ayaktakımı şehri tekinsiz hale getirirdi. Chaussee caddesindeki kışlalardan hiç kimse sürüye ateş etmeye cesaret edememişti; sonunda tabancasını çeken bir teğmenin başı epey derde girmişti. Yakınlarda Saray Ahırlarına saldırmışlar ve nihayet herifler yakalanmıştı ki, kodamanın biri dava açılmasını, ardından yüzleştirme, sorgulama ve kim bilir başka ne tür seremoniler yapılmasını istemişti. Daha yoldayken, kaçmasına fırsat bırakmadan birini yakalayıp öldürmüşlerdi. Genç kadın onu sessizce dinledi, kelimeler sanki üzerlerine gölge düşürüyormuş gibi gözleri arada bir renk değiştiriyordu.

* USPD: Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschland (USDP/Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi) –çev.

Becker de aşağıda, mutfakta aynı raporu verdi. Onu dinleyenler de oda hizmetçisi, kalın at kuyruklu küçük yardımcı hizmetçi kız, aşçı kadınla aşçının bahçivan kocasıydı. şoföre jambon ve yumurta vermişlerdi. Bu evde cimri kimse yoktu, şoföre değer veriyorlardı, Westfalen’de yaşayan kendi ailesi ona bu kadar değer vermemişti. Herkes onu heyecanla dinliyordu. Burada, Ren’de ortalık oldukça sakindi.

Mutfağa yaşlı, yüzü buruş buruş bir adam girdi; uzatılan tabağı geri çevirdi. Yumurtaları bir gazete kâğıdına sardı. “Herhalde yeni şoför sizsiniz,” dedi Becker’e. “Ben eskisiyim çünkü.” Ardından kız kardeşinin yanında yaşamak için Bingen’e gideceğini anlattı. Herhalde cep harçlığı olarak bir tür emeklilik maaşı alırdı. Bu maaştan kız kardeşi de yararlanırdı. Cümleten iyi geceler diledi. Kaşla göz arasında kayboldu. Yirmi yıldan sonra bu teklifsiz veda ya herkes şaşırdı. Eski efendiyle yenisini karşılaştırdılar. Becker, eski Bay von Klemm’le tanışma mutluluğuna ermiş olmadığını söyledi; ama kimse efendisinin eline su dökemezdi, böyle birini aklına bile getiremezdi.

İşten çıkarılan şoför yan kapıdan çıkıp Ren’e doğru yürüdü. Genç kadın bu saatlerde, kışın bile, bir bankta oturup buharlı gemilerle mavnaları izlerdi. Bu yüzden bu akşam da birkaç dakika yalnız kalmak için dışarı çıkmıştı. şimdiyse gözleri suyun gri rengini almıştı. Alfons, kendince vakur bir tavırla, kepini çıkarıp Lenore’ye bundan sonraki hayatında mutluluklar dilediğini söyleyince, kadının yüzünün rengi değişti. Lenore, annesinden miras kalan küçük bir grenada haçını boynundan çıkarıp, Bingen’deki kız kardeşine vermesi için ona uzattı. Ona özel bir şey vermek istemişti. Yaşlı adam eve bir hediyeyle gideceği için sevindi. Araba vapuruna yürüdü; karşı kıyıda trenle yoluna devam etti. Genç kadın sanki hüzünlenmek için önemli bir neden varmış gibi arkasından üzülerek baktı.

ERWIN'İ sorgulamaya götüreceksen kurşuna dizilmeye götüren, sonra da gömülmesine yardım eden asker, Chaussee caddesindeki kışlasının çıkış kapısında nöbet tutuyordu. Eski piyade kışlası, Berlin'de konuşlandırılmış olan muhafızların bir bölümüne şimdi karargâh olarak tahsis edilmişti. Sıkıcı bir pazar sabahıydı. Her zamanki gibi oyun oynayan birkaç çocuk ve sütçü dükkânının çingırdayan kapısı, hepsi buydu. Nadler burnunu çekti. Şehirde bugün isyankâr bir hava sezilmiyordu. Ne yürüyüşlerden ne manifestolardan ne de bir asinin cenazesinden eser vardı; uyuşuk, uyuklu bir hava vardı. Geçenlerde, Liebknecht'in cenazesine bile korkulduğu kadar çok kızıl katılmamıştı. 'Çetenin nihayet ödü bokuna karıştı,' diye düşündü Nadler. 'Biz uzak kalırsak Karl Liebknecht'in şimdiki ölü halinden daha acıklı bir duruma düşmeyeceğini sandılar herhalde.' Rosa henüz bulunamamıştı. Söylenenlere bakılırsa suya atmışlardı, şişko karı kesin suyun dibini boylamıştı.

Pisliğin en kötüsü çoktan yok edilmişti. Keşke Nadler'in evinde de her şey bu kadar iyi olsaydı! Karısı ona pek öfkeli bir mektup yazmıştı. Hâlâ eve gelmemesine söylenip duruyordu. Oysa evi buradan olsa olsa üç saat uzaktaki Schwielow gölündeydi. Çiftliği sefalet içindeydi. Çiftçilerin hepsi aylar önce evlerine dönmüştü, ama o askercilik oynamaya devam etmişti; filintasından ayrılmak bu kadar mı zordu? Karısı anlaşılacak çok öfkeliydi çünkü yazdığı mektup, sahra postacısının taşıdığı bütün mektupların toplamından bile uzundu. Yine arsanın bir kısmını kiraya vermek zorunda kalmıştı. Kendi yerine kardeşi Christian'ın geçebileceğini aklına hiç getirmese iyi olurdu. Delik deşik edilmiş kalçası yüzünden her adım attığında bacağını döndürmek zorunda kalan Christian'dan çok daha işe yarar tahta bacaklı komşular vardı. Kira parası da sadece vergilere yetiyordu zaten. Ama ihtiyacı olan iki ineği alabilirse, bu sefer de yonca ekmek için kiraya verdiği tarlaya ihtiyacı olacaktı.

Nöbetin can sıkıcı yanı insanın düşünmeye zamanı olmasıydı. Sonuçta günün birinde eve dönecekti. Ama buna hiç hevesli değil-